

Yerel Radyoların Sorun ve Beklentileri: Şanlıurfa

Problems and Expectations of Local Radio Stations: Şanlıurfa

Ebru OKUTAN AKALIN¹

Öz

Yerel radyolar, genellikle belirli bir şehir, ilçe veya bölgedeki dinleyicilere odaklanarak, yerel topluluğun ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını karşılamayı amaçlayan radyo istasyonlarıdır. Yerel içerik odaklı olmaları, dinleyiciyle daha kişisel ve yakın iletişim kurmaları, yerel sanat ve kültürü teşvik etmeleri, yerel reklamlar ile yerel işletmeleri desteklemeleri, daha bağımsız içerikler sunmaları bakımından büyük sermaye gruplarının tekelinde olan anaakım radyo yayıncılığından ayrılmaktadır. Farklılıkları temsil etmesi ile demokratik bir yayıncılık ortamı için önemli olan yerel radyolar başta ekonomik olmak üzere karşılaştıkları çeşitli sorunlar nedeniyle güçlükle ayakta durmaktadır. Bu çalışma yerel radyoların sorunlarını tespit etmek ve çözümüne yönelik beklentileri yerel radyo yayıncılarının bakış açısından aktarmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini Şanlıurfa il merkezinde yayın yapan yerel radyolar oluşturmaktadır. Çalışmada veri elde etmek üzere derinlemesine görüşmeler yapılmış elde edilen veriler nitel içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda Şanlıurfa'da yayın yapan radyoların sorunlarının başında ekonomik gelir elde etmeye yönelik zorlukların geldiği buna bağlı olarak nitelikli eleman istihdam edememenin dolayısıyla yerele özgün içerik üretememenin olduğu görülmektedir. Ekonomik güçlükler nedeniyle yayınlarını sürdürmekte zorlanan radyo yetkililerinin ilgili kurumlardan gelecek destekler konusunda önemli beklentileri olduğu tespit edilmiştir. İletişim teknolojilerinin gelişimi ile yerelin küresel iletişim içindeki önemi artsa da literatürde yerel radyolara ilişkin çok az araştırma bulunması çalışmayı önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Radyo, Yerel Radyo, Yerel Medya, Şanlıurfa*

Abstract

Local radio stations serve the needs and interests of specific communities, often focusing on listeners within a particular city, district, or region. Unlike mainstream broadcasting, dominated by large capital groups, local radios emphasize local content, establish personal communication with their audience, promote local arts and culture, support local businesses, and offer more independent programming. Their role is crucial for fostering a democratic media environment by representing diverse voices. However, local radio stations often face significant challenges, particularly economic ones, which threaten their survival. This study seeks to explore the problems faced by local radio stations and the expectations for solutions from the perspective of broadcasters. The research focuses on local radio stations in Şanlıurfa city center. Data were collected through in-depth interviews and analyzed using qualitative content analysis. The findings reveal that the primary challenge for Şanlıurfa's local radio stations is generating sufficient revenue, which impacts their ability to employ qualified staff and produce original local content. Radio station managers, struggling to maintain operations due to financial constraints, expressed strong hopes for future support from relevant institutions. While global communication technologies have heightened the importance of local broadcasting, there remains a scarcity of research on this topic, making this study particularly valuable for understanding the issues faced by local radio.

Keywords: *Radio, Local Radio, Local Media, Şanlıurfa*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü, ebruokutan@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-7346-1540

Giriş

Radyo, elektronik ortamdaki ilk etkili kitle iletişim araçlarından biridir. Elektromanyetik dalgalar yoluyla sesli bir olayı, haberi veya ileti geniş bir kitlelere iletme yeteneğine sahiptir. Latince'de ışımaya anlamına gelen "radius" sözcüğünden türetilen bu isim, Türkçe'ye de girmiştir. Radyo, görme duyusuna ve okuma yeteneğine ihtiyaç duyulmaksızın yayınlarına erişebilen bir "kör araç" olarak tanımlanmaktadır (Kuruoğlu, 2006, s. 3). Bütün siyasal sistemlerce özel bir anlam yüklenen kitle iletişim araçlarının en önemlilerinden birisi radyo olmuştur. Kitle iletişiminin ilk önemli adımı matbaanın icadına kadar götürülse de bu süreç içerisinde iletişimin kitleleşmesi açısından radyonun çok önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Radyo, dinleyicisi ile buluşmasından çok kısa bir süre içerisinde yaygınlaşıp güçlenmiş bir dönem birincil kitle iletişim aracı durumuna bile ulaşmıştır öyle ki televizyonun yaygınlaştığı dönemlerde de konumunu belli ölçülerde koruyabilmiştir (Kayador, 2014, ss. 131-132). Dinleyicinin radyo dinlerken anlatılanları hayal gücünde canlandırmaya çalışması dolayısıyla bir yayın aracı olarak radyo hayal gücünün en iyi kullanıldığı yayın aracı olmuştur. Radyoda sadece metin ve ses efektleri kullanarak yapılabilecekleri televizyonda mekan, karakter ve olayları ekrana getirmek çok zor ve maliyetlidir. Dünya Savaşı (War of the Worlds) adlı radyo oyununda yönetmen Orson Welles, Marslıların dünyayı işgal ettiği sanısını yaratarak insanları sokağa dökmüştür. Tarih boyunca hiçbir televizyon programı bu kadar büyük bir kitle eylemi gerçekleştirmemiştir (akt. Yavuz, 2008, s. 15). Cepte taşınabilir ve teknolojik gelişmeler nedeniyle yürüyüşlerde, koşullarda, gezilerde ve otomobillerde bile hoparlörle veya kulaklıklarla eşlik edebilen ve radyo her yerde kullanılabilme özelliğine sahiptir. Bu, radyonun çok geniş kitlelere ulaşmasını sağlayan bir kitle iletişim aracı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Çakır, 2005, s. 1). Günümüzde radyonun internet teknolojileri ile uyumlanması ise ulaşılabilirliğini arttırmış onu eskisinden daha güçlü hale getirmiştir. Radyo haber verme, eğitim, propaganda, mal ve hizmetlerin tanıtımı, eğlendirme, inandırma ve harekete geçirme görevlerini yerine getirir. Radyolar bu görevleri yerine getirerek dinleyicileri etkileme yeteneğine sahiptir. Kitle iletişim araçlarının en önemli işlevi haber vermedir ve bu tümünün ortak yönüdür (Aziz, 2012, s. 55).

Önemli bir kitle iletişim aracı olan radyolar ister yerel ister ulusal olsun işlevlerini yerine getirebilmesi sahip olduğu teknik alt yapı, istihdam ettiği nitelikli personel ve ekonomik gelir kaynaklarının yeterli olması ile yakından ilgilidir. Eğer bir radyo bu imkanlara sahip değilse işlevlerini yerine getirmekte güçlükler yaşar.

Yerel radyolar yapıları, işletmeleri ve program içerikleri gibi yönleriyle ulusal radyo ve televizyon kuruluşlarına alternatif olmalıdır. Bu özellikleri nedeniyle yerel radyolar bir yandan kitle iletişim araçlarında temsil edilebilen kesimlerin çeşitliliğini artırırken aynı zamanda siyasi iktidarın kontrolündeki alanın demokratik gelenekten sapması riskini azaltır. (Önder, 2002). Medyanın büyük sermaye gruplarının tekelinde olması çok sesliliği temsil etmesi bakımından yerel radyoların seslerine sorunlarına beklentilerine kulak vermeyi ve gelişimlerine katkıda bulunmayı daha da önemli hale gelmiştir.

Bu çalışmada Şanlıurfa'da yayın yapan yerel radyolar örneklem olarak alınarak yerel radyoların sorunları ve beklentileri araştırılmıştır. Araştırmada sırasıyla yerel radyoların önemi ve işlevi, Türkiye'de yerel radyoculuğun gelişimi, yerel radyoların sorunlarına dair yapılan çalışmalar ve Şanlıurfa'da yayın yapan yerel radyoların sorun ve beklentilerine dair elde edilen bilgiler aktarılmıştır. Şanlıurfa şehir merkezinde Radyo Urfa, Edessa FM, GAP FM, Radyo Liva ve Harran FM adlı beş yerel radyo istasyonu yayın hayatını sürdürmektedir. Şanlıurfa'ya bağlı

ilçelerde ise Birecik'te Radyo Huzur ve Genç Fırat FM, Viranşehir'de Süper FM, Siverek'te Siverek FM adlı radyolar yayın yapmaktadır. Bunların yanı sıra kurumlara bağlı Harran Üniversitesi'ne ait Kampüs FM, Şanlıurfa Valiliğine bağlı Barış Pınarı FM isimli radyo istasyonları yayın yapmaktadır. Çalışmada sadece şehir merkezinde yayın yapan özel radyolar örneklem olarak alınmıştır. Kurumlara bağlı radyo istasyonları olan Kampüs FM ve Barış Pınarı FM ve ilçe özel radyoları çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırma kapsamında tutulan Şanlıurfa il merkezinde yayın yapan Radyo Urfa, Edessa FM, GAP FM, Radyo Liva ve Harran FM adlı radyolara yönelik veri elde etmek üzere nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan derinlemesine görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler radyo mülkiyet sahipleri veya yetkilileri ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilere radyo istasyonlarının; kuruluş ve sahiplik yapısı, fiziksel yapı ve teknik olanakları, yayın ve personel politikası, reklam ve gelir potansiyeli, sorun ve beklentilerine dair bilgi edinmeye odaklı sorular sorulmuştur. Görüşmelerde elde edilen veriler kodlama yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda Şanlıurfa'da yayın yapan radyoların sorunlarının başında ekonomik gelir elde etmeye yönelik zorluklar ön plana çıkarken buna bağlı olarak nitelikli eleman istihdam edemedikleri ve dolayısıyla yerele özgün içerik üretmekte zorlandıkları görülmüştür. Ekonomik güçlükler nedeniyle ayakta durmakta zorlanan radyo mülkiyet sahiplerinin ilgili kurumlardan gelecek devlet desteği konusunda önemli beklentileri olduğu tespit edilmiştir.

1. Türkiye'de Radyo Yayıncılığının Gelişimi

Tarihte radyo yayınları ilk kez 2 Kasım 1920'de başlamıştır. ABD'de Pittsburg'da kurulan KDKA radyo kanalı, radyoculuk tarihine 500 ila 2000 arasında bir dinleyiciye ulaşan ilk düzenli radyo yayınıyla geçmiştir (Aziz, 1981, s. 10). Avrupa'ya gelindiğinde ise ilk radyo yayınlarının 1922 yılında İngiltere'de bir devlet yayıncılık kurumu olarak kurulan BBC (British Broadcasting Corporation)'de başladığı görülmektedir (Aziz, 2012, ss. 7-8).

1920'de ABD'de özel sektöre ait ilk radyo istasyonu kurulmuş ve düzenli yayınlara başladıktan sonraki iki yıl içinde sayısı 200'ü geçmiştir. Radyoların propaganda aracı olarak önemi ve gücü bu dönemde kavranmış ve çeşitli sivil ve siyasi gruplar tarafından halk üzerinde etki yaratmak için kullanılmaya başlanmıştır. Radyolar Fransa ve Sovyetler Birliği'nde 1922, Almanya'da 1923 ve Türkiye'de 1927'de yayına başlamıştır (Uyguç, 1987, s. 23).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra radyo alanında meydana gelen değişiklikler, frekans dağılımında yeni bir sistemin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Teknik ilerlemeler FM'nin (Frekans Modülasyonu) faydalarını göstermiştir. Yerel ve bölgesel radyo kavramı, FM'nin yayın alanlarını bölgelere ayırma yeteneği sayesinde yeniden gözden geçirilmiştir. Transistörlü radyoların bulunması ise radyoyu kişisel bir dinleme aracı haline getirmiş radyo dinleyicisinin artmasına neden olmuştur (Timisi, 2003, s. 64). Radyo yayınlarında meydana gelen teknolojik gelişmeler, televizyon yayınlarının popülerliğinin arttığı 1950'lere kadar radyonun toplumun tek elektronik haber, eğlence, eğitim ve kültür kaynağı olmasını sağlamıştır (Aziz, 2012, s. 9).

Televizyonun aksine, Türkiye radyo yayınlarını dünya ile paralel başlatmıştır. Türkiye'de 8 Eylül 1926'da hükümet Fransızlarla ortak olarak kurulan "Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi" (TAŞ) isimli şirkete on yıl boyunca radyo yayını yapma ve işletme hakkını vermiştir. 1927 yılında şirket, Ankara ve İstanbul'da 5 kilovat gücünde kurulan radyo istasyonlarından ilk yayınlarını yapmaya başlamıştır (Öngören & Topuz, 1990, s. 89).

1 Mayıs 1964'te kurulan TRT, radyo yayın hakkını kamuya devretmiştir. 1990'lı yıllara kadar kamuya açık radyo yayıncılığı TRT tarafından yürütülmüştür. 1990 yılından itibaren özel radyo ve televizyon yayınları yasa dışı olarak başlamıştır. Özel radyoların ortaya çıktığı dönem, Türkiye'de yerel radyoların gelişimini başlatmıştır Türkiye'de TRT dışında ilk özel radyo yayınları korsan yayın yaptığından resmi kayıt yoktur, bu nedenle kesin bir tarih verilememektedir. Bununla birlikte, bu süreçte ilk yerel radyo denemesi İstanbul'da yapılmıştır. 1989 yılında TRT, Polis ve Meteoroloji radyoları dışında ilk olarak yayına geçen Bakırköy Belediye Radyosu mühürlenmiştir. 1992 yılında ilk özel radyo yayını Kent FM yapmıştır. Kanuna aykırı olmasına rağmen Süper FM, Metro FM, İstanbul FM ve Best FM radyoları arka arkaya yayına başlamıştır. Böylece devletin radyo ve televizyonlardaki tekeli yasal olarak delinmiştir (Cankaya, 2015, ss. 292-296). Anayasanın 133. maddesi değiştirilmeden önce 15 Mart 1993'te Telsiz Genel Müdürlüğü özel radyo ve televizyonların kapatılmasına ilişkin bir "Genelge" yayınlamıştır. Bu ciddi bir tartışmaya yol açmıştır. Bu genelgeye karşı açılan yürütmenin durdurulması talebi 20 Nisan 1993'te Danıştay tarafından reddedilmiştir. 11 Haziran 1993'te Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu bu kararı onaylamıştır. Ancak buna rağmen, bazı sivil toplum kuruluşları "radyomu geri istiyorum" kampanyası başlatarak otomobil antenlerine siyah kurdele bağlamıştır. Bu kampanyanın da etkisiyle Anayasanın 133. maddesi değiştirilmiş ve 3984 sayılı Kanun, Yüksek Kurulu yerine Radyo ve Televizyon Üst Kurulunu kurmuştur. 3984 sayılı Kanun, radyo ve televizyon yayıncılığını düzenlemiştir (Ratem, 2018, ss. 11-12).

Özel yayıncılığın devlet tekeline rağmen, 1994 yılında Avrupa mevzuatı tercüme edilerek hazırlanan ve düzenlemeden çok denetlemeye ağırlık veren mülga 3984 sayılı Kanun, on yedi yılda yaklaşık yirmi değişiklikle günün şartlarına uyarlanmak istenmiştir. Buna rağmen, yayın teknolojisindeki hızlı gelişmeler nedeniyle yasal çerçevenin yeniden düzenlenmesi gerekmiştir. Dört yıllık bir çalışmanın ardından yeni bir kanun tasarısı hazırlanmıştır. 15 Şubat 2011'de TBMM Genel Kurulu bu tasarımı kabul etmiş ve 3 Mart 2011'de "6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir (RTÜK, 2018, s. 25).

RTÜK (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) yerel yayıncılığı, en fazla bir ilin sınırları içine karasal ortamdan ulaştırılan yayın türü olarak tanımlar. RTÜK, yayın lisansı almak için başvuran hizmet sağlayıcı kuruluşları inceler ve denetler. Mali, idari ve teknik şartları karşılayan kuruluşlara lisans verilir. Yerel radyoların sayısı hızla artmıştır, çünkü özel radyo ve televizyon yayınlarına izin veren Anayasa değişikliği, kamu tarafından radyo ve televizyon yayınları üzerindeki tekeli ortadan kaldırmıştır. RTÜK tarafından yapılan açıklamaya göre, 12.04.2023 itibarıyla uydudan yayın yapma yetkisi olan kuruluş sayısı 84, yerel radyo yayın yetkisi olan kuruluş sayısı 790'dur (CİMER, 24.04.2023).

2. Yerel Radyoların Önemi ve İşlemi

Medya deyimi kullanıldığında akla gazeteler, dergiler, radyolar ve televizyonlar gelir ki bu organizasyonlar toplumsal işlev ve önem bakımından birbirleri ile benzerdir (Nalçaoğlu, 2005, s. 51). Belli sınırlar içerisinde yayın yapan gazete, dergi, radyo ve televizyon yerel medya olarak bilinir (Atabek, 2005, s. 69). Ülkenin tamamını kapsayan medyaya yaygın, belli bir bölgeye yayın yapana bölgesel, bir il veya ilçeye yönelik yayın yapana yerel medya denir. (Gürel, 2001, ss. 168-169). Bilgi, medya olarak bilinen kitle iletişim araçlarından gelir. Medya, çağdaş insanların önemli sosyal ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra, önemli bir ticari ve siyasal güç olarak da görülmektedir (Yağbasan, 2005, s. 81).

Ulusal medya geniş kitlelere ulaştığı ve genel olarak ülke gündemini ilgilendiren konulara odaklandığı için yerel sorunları daha az ele almaktadır. Yerel medya kuruluşları ise daha çok bölge halkına odaklanır. Daha küçük bir kitleye hitap eder. Hedef kitleye doğrudan seslenmek, yerel medyayı daha da değerli hale getirir. Yerel medya, Girgin'in tanımladığı gibi, yerel unsurları ve sorunları ortaya çıkaran, bölge halkını bilgilendiren, bilinçlendiren ve eğlendiren, böylece halkın özgürce gelişmesine katkıda bulunmaya çalışan kitle iletişim araçlarıdır (Girgin, 2007, s. 244).

Yerel radyolar, genellikle belirli bir şehir, ilçe veya bölgedeki dinleyicilere odaklanarak, yerel topluluğun ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını karşılamayı amaçlayan radyo istasyonlarıdır. Bir bölgedeki güncel olaylar, yerel haberler, trafik durumu, hava durumu ve diğer önemli bilgiler hakkında haber ve bilgilendirme sağlarken dinleyicilerin telefonla katılımı, canlı röportajlar ve yerel etkinlikler hakkında bilgilendirme gibi yöntemlerle toplum üyeleri arasında etkileşimi teşvik eder ve katılımı artırır. Yerel radyolar, bölgedeki sanatçıları, müzik gruplarını, kültürel etkinlikleri ve yerel sanatı tanıtarak, yerel kültürü ve kimliği teşvik ederler. Yerel müzik gruplarından yerel halk sanatçılarına kadar geniş bir müzik yelpazesi sunarak, dinleyicilere çeşitli eğlence seçenekleri sunarlar. Yerel işletmelere reklam ve tanıtım fırsatları sunarak yerel ekonomiyi destekleyen yerel radyolar aynı zamanda acil durumlar ve olaylar hakkında hızlı bilgilendirme sağlarlar.

Radyo istasyonları, ister yaygın ister yerel olsun, topluma seslenirken ortak görevleri yerine getirir. Radyolar haber verme, eğitim, eğlendirme, ürün ve hizmet tanıtımı ve halkın bilinçlenmesini sağlar (Çakır, 2005, ss. 83-84). Çağın en önemli güçlerinden olan televizyon, gazete, dergi ve radyolar yerel düzeyde de aynı işlev ve öneme sahiptir (Büyükbakkal, 2005, s. 83).

3. Yerel Radyoların Sorunlarına Dair Yapılan Araştırmalar

Belirli bir toplumun ihtiyaçlarını karşılayarak, toplumla daha yakın bir bağ kuran yerel radyolar, yerel olaylara odaklanarak, toplumun güncel olaylar hakkında bilgilendirilmesini sağlar ve toplumsal etkileşimi teşvik ederler. Ancak, yerel radyolar işlevlerini yerine getirirken birçok sorunla karşılaşmaktadır. Yerel radyoların sorunlarına yönelik yapılan az sayıda çalışma olmasına karşın çalışmaların tamamı yerel radyoların öncelikli sorunlarının ekonomik temelli olduğunu göstermektedir.

Eskişehir örneğinde yerel radyoların sorunlarını inceleyen Birsen, bu kapsamda ilde yayın yapan yerel radyo sorumlularıyla görüşmüştür. Çalışmadan elde ettiği verilere göre, yerel radyoların en büyük sorunlarının finansal sorunlar olduğunu ve bu nedenle içerik üretmek ve yerel bir ses olmak konusunda yetersiz kaldıklarını göstermiştir (Birsen, 2012).

Türkiye'de radyo yayıncılığının sorunlarını inceleyen Nuray Sarı, Gaziantep yerel radyolarının yaşadığı sorunların çoğunun ekonomik sorunlardan kaynaklandığını ve diğer sorunların da finansal sorunlardan kaynaklandığı sonucuna varmıştır. Yerel radyoların tek gelir kaynakları reklam ve sponsorluktur, ancak yeterince reklam alamadıkları için yeterince personel bulamamaktadır. Radyolar, yıllık frekans ücreti, müzik şirketlerine telif hakkı ve mali ücret öderken devlet desteği alamaz (Sarı, 2019, s. 151).

Yavalar, Kocaeli medyasının sorunlarına dair yaptığı çalışmada yerel medya sahipleri ve yöneticilerinin bilgi kaynaklarına ulaşmada sıkıntı, haber yazarken özgür ve bağımsız hissetmemeleri, çalışma koşulları, çalışanların aldıkları maaştan memnuniyetsizliği, örgütlenme ve meslek içi eğitim eksikliği gibi konuların en büyük şikayetleri olduğunu belirtmiştir (Yavalar, 2009, s. 162).

Türkiye’de yerel radyoları demokrasi kavramı çerçevesinde ele alıp sorunlarını araştıran bir başka çalışma Önder tarafından 2002 yılında yapılmıştır. Önder yerel radyoların sorunlarının yasal düzeyde ticari nitelik taşıması olduğunu ve ekonomik gelir elde etmekte zorlanmaları dolayısıyla yerel dair içerik üretemediklerini hepsinin birbirine benzediğine ve devlet desteğinin farklı yerelliklerin yayın yapması açısından önemini vurgulamıştır (Önder, 2002).

Kuyucu yerel radyo işletmelerinin sorunlarını belirlemek için yapılan bir başka araştırmada, yerel radyo işletmelerinin karşılaştığı sorunları altı farklı başlıkta toplanmıştır. Ekonomik, finansal, teknolojik, istihdam, hukuki ve İstanbul merkezli medya holdinglerinin sahip olduğu ulusal radyo kanalları ile rekabet etmede karşılaştıkları sorunlar bunların başında gelmektedir. Yerel radyoların ekonomik zorlukları, istihdam, teknik ve hukuki sorunlara yol açmaktadır. Yerel radyolar, personellerine maaş ödeme sorunları yaşarken, iyi personellerini ulusal erişimle yayın yapan işletmelere kaptırmakta, mali sorunlar nedeniyle teknik yatırım yapamamakta ve yeni iletişim teknolojilerine uyum sağlayamamaktadır (Kuyucu, 2014, s. 76).

Yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde yayın yaptığı yerde demokrasinin güçlenmesi, yerel kültürel değerlerin öne çıkarılması ve yerel değerlerin küresel mecraya taşınması gibi fonksiyonları olan yerel radyo istasyonlarının maddi nedenlerle ayakta durmakta zorlandığını ve ekonomik sorunlarla boğuşmaktan işlevlerini yerine getiremediği görülmektedir.

4. Şanlıurfa’da Yerel Radyo Yayıncılığının Mevcut Durumu ve Gelişimi

Şanlıurfa’da 1992’de Yusuf Ergün tarafından kurulmuş olan GAP FM şehrin ilk yerel radyosudur. Radyonun yayın hayatına başlaması Türkiye’de kurulan ilk özel radyolarla aynı zamana denk gelmiştir. 90.8 frekansından yayın yapan ve bölgesel yayına geçen radyo 1993’te kapanmıştır. O dönem radyo programcılığı yapan kişilerle yapılan görüşmelerde GAP FM’in yaptığı yayınlarla radyoculuğu derinden etkilediği ve çok yönlü yayınları ile uzun süre radyoculuğu olumlu yönde etkilediği dile getirilmiştir (M. Mahmutoğlu, kişisel iletişim, 03 Mayıs 2023).

4.1. Şanlıurfa’da Yayın Hayatı Son Bulan Radyolar

Şanlıurfa’da birçok radyo kurulmuş ancak başta ekonomik nedenler olmak üzere çeşitli sebeplerle kapanmıştır. Şanlıurfa’da yayın hayatına başlayıp kapanan bu radyolara ait yazılı bir kaynak bulunmamaktadır. Yapılan görüşmelerde adı geçen radyolar bu çalışma kapsamında yazılı literatüre katkı sağlamak adına paylaşılmıştır.

Görüşmecilerden elde edilen verilere göre Şanlıurfa’da yayın yapmış ancak kapanmış radyo istasyonları;

4.1.1. Lider Show Radyo

Mustafa Aybar tarafından kurulmuş 1995’te kapanmıştır.

4.1.2. Melodi FM

1993’te Turan Melik tarafından kurulmuş aynı yıl içerisinde kapanmıştır.

4.1.3. Radyo Fırat

1994’te Ahin Güneş tarafından kurulmuş 1995’te kapanmıştır.

4.1.4. Radyo Karacadağ

25 Nisan 1994 Mehmet Ural tarafından kurulmuştur. Radyo 106.6 FM bandından Türkçe ve Kürtçe dillerinde yayın yapmıştır. Henüz Türkiye’de farklı dillerde yayın yapmanın yasak olduğu dönemlerde yayın hayatına başlamıştır. 2000 yılına kadar aralıklı olarak toplam 3 buçuk yıl kapatma cezası almıştır. 13 Ekim 2000’de cezası tamamlanan radyo hem yönetim anlayışında daha esnek bir yaklaşım geliştirmiş hem isim değişikliğine gitmiştir. Radyo Net ismini alan radyo 2019’un Mayıs ayında kanun hükmünde kararname ile tamamen kapatılmıştır.

4.1.5. Dost FM

1995’te Vehbi Önce, Halil Çuhadaroğlu ve Bekir Şirinoğlu tarafından kurulmuştur (M. Mahmutoğlu, kişisel iletişim, 03 Mayıs 2023).

Şanlıurfa’ya bağlı ilçelerden Birecik’te Radyo Huzur 93.5 ve Genç Fırat FM 87.5, Viranşehir’de Süper FM 99.9, Siverek’te Siverek FM 87.8 adlı radyolar yayın yapmaktadır. Bunların yanı sıra kurumlara bağlı Harran Üniversitesi’ne ait öğrencilere yönelik eğitim amacı güden Kampüs FM, 106.0 frekansından Şanlıurfa Valiliğine bağlı Barış Pınarı FM 106.0 isimli radyo istasyonları yayın yapmaktadır.

4.2. Şanlıurfa’da Mevcut Durumda Yayın Yapan Radyolar

Şanlıurfa’da hali hazırda il merkezinde GAP FM, Harran FM, Radyo Liva, Edessa FM ve Radyo Urfa isimli 5 yerel radyo istasyonu yayın hayatına devam etmektedir. Çalışmada öncelikle bu radyolar ile ilgili kısa ve genel bir bilgi verilmiş daha sonra görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda sorunları aktarılmıştır.

4.2.1. GAP FM

1993’te Mehmet Ali Kapaklı tarafından FM 63 adıyla kurulan Radyo Güneydoğu Şanlıurfa’nın ilk yerel radyolarındandır (Okutan Akalın,2020,159). Radyoda zaman içinde isim değişikliğine gidilmiş önce Güneydoğu FM ve 2015’te GAP FM adını almıştır. Radyoya GAP FM ismi 2015 yılında yönetimi devralan İsmet Polat tarafından Şanlıurfa’nın ilk radyosunun anısını yaşatmak adına verilmiştir. Kurulduğu günden bu yana 99.6 FM bandından yayın yapan radyo Şanlıurfa merkezinin yanı sıra www.gapfm.net web adresinden dünyanın her yerinden dinlenebilmektedir. Radyoda ağırlıklı olarak Arabesk ve Fantezi müzik eserleri yayınlanmaktadır.

4.2.2. Harran FM

1993’te Mahmut Billurcu tarafından kurulan Harran FM 1995’te Nasih Küçükkoğlu (Okutan Akalın,2020:158) ve ardından 1998’de Mustafa Bayram ve 2023 yılı itibarıyla Mehmet Yaşar Eldeke tarafından devralınmıştır. İlk olarak 90.0 frekansından yayın yapmaya başlayan radyo bugün yayınlarını 107.0 FM bandından sürdürmektedir. Radyonun yayınları Şanlıurfa ve ilçelerinin yanı sıra www.harranfm.com adresinden dünyanın her yerine ulaşmaktadır.

4.2.3. Radyo Liva

1993 yılında Tempo FM adıyla yayın hayatına başlayan radyo 25 Nisan 1995’te Orhan İzol tarafından kurulan radyo 2005’te Mehmet Mahmutoğlu’na, 2018’de İsmet Polat’a devredilmiştir (Okutan Akalın,2020:160). Aynı sene isim değişikliği yapılarak radyonun adı Radyo Liva olarak değiştirilmiştir. 2018 yılında İsmet Polat’a devredilen radyonun yayınları 101.1 FM bandında Şanlıurfa merkezinin yanı sıra www.radyoliva.com web adresinden online

olarak dünyanın her yerine ulaşabilmektedir. Radyo Türk pop müzik eserleri yayınlamaktadır. Radyonun dinleyiciler ile iletişimi mesaj hattı ve sosyal medya hesaplarından sağlanmaktadır.

4.2.4. Edessa FM

Radyo Medya Abdullah Yıldız, Mehmet Aslan, Bekir Ravaç, Ömer Kırmızıgöz ve Abdulkadir İkbâl tarafından 1995 yılında Şanlıurfa'da kurulmuştur (Okutan Akalın, 2020:158). Radyonun kurucularından Abdullah Yıldız'a göre Radyo Medya Türkiye sınırları içerisinde Kürtçe yayın yapan ilk radyodur. Radyo Medya kurulduğu günden 2019'a kadar Abdullah Yıldız tarafından idare edilmiş olup Yıldız'ın emekliliği nedeniyle 2019'da Mustafa Yetim'e devredilmiştir. 2023 yılı itibariyle Radyo Medya İsmet Polat'a devredilmiş radyonun ismi değiştirilerek Edessa FM adıyla yayın hayatına devam etmektedir. 94.8 frekansından 7 gün 24 saat yayın yapan radyonun Türk Halk ve özgün müzik eserleri ile yayını Şanlıurfa merkez ve ilçelerine ulaştırılmaktadır.

4.2.5. Radyo Urfa

Radyo Urfa 1999 yılında Mahmut Yıldız tarafından satın alınan ŞRT (Şanlıurfa Radyo ve Televizyon) kuruluşunun bir üyesi olarak yayın hayatına başlamıştır (Okutan Akalın, 2020:160). Radyonun mülkiyet sahipliğini 2008 yılından 2023 yılına kadar Mavi Medya Grup yönetim kurulu başkanı Mehmet Ali Savaş yapmıştır. 2023 yılında Osman Gülebak tarafından devralınan Radyo Urfa 91.5 FM bandından yayın yapmaya devam etmekte, Şanlıurfa ve ilçelerinin büyük çoğunluğunda dinlenebilmektedir.

5. Yöntem

Bu çalışma yerel radyoların sorunlarını tespit etmek ve çözümüne yönelik beklentileri yerel radyo yayıncılarının bakış açısından aktarmayı amaçlamaktadır. Çalışma öncesinde Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kuruluna başvurularak 10.03.2023 tarihli ve 2023/55 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

Şanlıurfa'da GAP FM, Harran FM, Radyo Liva, Edessa FM ve Radyo Urfa isimli 5 yerel radyo istasyonu yayın hayatına devam etmektedir. Çalışma kapsamında veri elde etmek üzere bu radyoların mülkiyet sahipleri veya yetkilileri ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. GAP FM, Radyo Liva ve Edessa FM mülkiyet sahipliği tek bir kişiye aittir. Bu nedenle bu radyolara yönelik veri elde etmek üzere bu radyoların sahibi İsmet Polat ile görüşülmüştür. Edessa FM 2023 yılına kadar Medya FM adı ile yayınlanmış ve Abdullah Yıldız tarafından yönetilmiştir. Çalışma kapsamında Medya FM İsmet Polat'a devredilmeden önce radyonun yönetim kurulu başkanı olan Abdullah Yıldız ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Radyo Urfa 2023 yılında idari olarak el değiştirmiştir. Bu değişim olmadan önce radyonun yöneticiliğini Mehmet Ali Savaş yapmıştır. Araştırma sürecinde Radyo Urfa el değiştirmeden önce Mehmet Ali Savaş ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Veri elde etmek üzere yapılan son görüşme Harran FM Yönetim Kurulu Başkanlığını yürüten Mehmet Yaşar Erdeleke ile yapılmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmecilere radyo istasyonlarının; kuruluş ve sahiplik yapısı, fiziksel yapı ve teknik olanakları, yayın ve personel politikası, reklam ve gelir potansiyeli, sorun ve beklentilerine dair bilgi edinmeye odaklı sorular sorulmuştur. Çalışmada verilerin analizi için nitel içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Görüşmelerde öne çıkan sorunlar kodlama yöntemi ile analiz edilmiştir.

6. Bulgular

Görüşmelerde elde edilen veriler doğrultusunda Şanlıurfa'da yayın yapan yerel radyoların sorunlarının iki ana başlık altında toplanabileceği görülmüştür. Bunlardan ilki ekonomik sorunlar diğeri ise örgütlenme sorunudur. Şanlıurfa'da yayın yapan radyoların reklam ve gelir potansiyeline, yayın ve personel politikasına ve fiziksel yapı ve teknik olanaklarına yönelik sorunlarının bütçeyle bağlantılı olduğu görüşü öne çıkmış bu nedenle bu temalar ekonomik sorunlar ana başlığı altında aktarılmıştır. Görüşmelerde dikkat çeken bir diğeri önemli konu var olan sorunların yetkili kurumlara iletilmesine imkan verecek olan örgütlenme ile ilişkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle yerel radyoların ikinci temel problemi örgütlenme başlığı altında verilmiştir. Yapılan görüşmelerde görüşmecilerin özellikle ekonomik sorunlarına çözüm olabileceğini düşündüğü birkaç beklenti öne çıkmıştır. Yerel radyoların özellikle RTÜK, Yerel Yönetimler ve RATEM'den beklentileri vardır. Bunların başında radyo yayıncılarının ekonomik sorunlara bir çözüm olabileceğini düşündükleri kamu spotlarının ücretli yayınlanması, telif hakları konusunda düzenleme, lisans tahsis ücretlerinde indirim ve yerel idarelerden destek isteği gelmiştir. Bu nedenle Şanlıurfa'da yayın yapan yerel radyo istasyonlarının beklentileri bu başlıklar altında aktarılmıştır.

6.1. Ekonomik Sorunlar

Türkiye'de yerel radyolar yasal olarak ticari yayıncılık kapsamında değerlendirilmekte kendi gelirlerini elde etmeleri gerekmektedir. Bu durum sınırlı bir bölgede yayın yapan yerel radyolar açısından ciddi ekonomik sorunlar doğurmaktadır. Radyoların reklam ve gelir potansiyelinin yeterli olmamasına karşın giderlerinin fazla oluşu hem yayın ve personel politikasını hem de fiziksel yapı ve teknik olanaklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

6.1.1. Reklam ve Gelir Potansiyeli

Yapılan görüşmelerde radyo yetkilileri yaşadıkları sorunların başına reklamlardan elde ettikleri gelirlerin giderlerini karşılamakta yeterli olmayışını yerleştirmiştir. Sınırlı reklam gelirleri olan yerel radyolar en çok müzik birliklerine ödedikleri telif hakları bedellerinden, her yıl RTÜK'e yaptıkları lisanslama ücretlerinden, yüksek enerji giderlerinden ve vericilerini yerleştirebilecekleri bir alan olmayışından şikayet etmektedir. Buna karşın ne ilgili kurumlardan ne de yerel yönetimlerden destek almayan radyolar bütçe sorunu yaşamaktadır. Bunun dolaylı bir sonucu olarak yerele özgün içerik üretmek, nitelikli personel istihdam etmek ve teknolojik yenilikleri takip etmekte yetersiz kalmaktadırlar.

Bugünkü adı Edessa FM olan Radyo Medya'nın uzun yıllar yöneticiliğini yapmış Abdullah Yıldız temel sorunlarının ekonomik olduğunu bu sorunların en önemlisinin ise telif hakları ve enerji giderleri olduğunu belirtmiştir. Yıldız teknik ekipmanları yenilemenin, nitelikli personel istihdam etmenin ve içerik üretmenin bu ekonomik şartlarda mümkün olmadığını düşünmektedir.

"Bizim tek gelir kaynağımız reklamlar. En büyük giderimiz ise müzik eserlerine ödediğimiz yüksek telif ücretleri. Bu konuda çok dertliyiz. Biz onların hem müziklerini çalıp reklamlarını yapıyoruz hem de çok fazla para ödüyoruz. İkinci en büyük giderimiz ise elektrik borçlarımızdır. Kullandığımız teknik araçlar çok eski. Onları yenilemeyince sürekli arıza veriyor. Buna ayrı masraf gidiyor. Gelen gideni karşılamayınca yeni gelişen teknolojilere yetişemiyoruz. Kaliteli program yapacak eleman istihdam edemiyoruz" (A. Yıldız, kişisel iletişim, 10 Ağustos 2023).

Yerel radyolar yayın yaptıkları yörenin kültürünü, yaşam tarzını sorunlarını, yansıtan en önemli kitle iletişim araçlarından birisidir. İnternet teknolojilerinin gelişimi ile daha geniş coğrafyalara ulaşma imkanına kavuşan yerel radyolar ekonomik sorunlar içerisinde yayın hayatını zor şartlar altında sürdürmekte içerik üretme noktasında da oldukça zorlanmaktadır. Görüşmeci Yıldız

yerel radyoların farklılıkların sesini duyurmak açısından önemini vurgulamış, bu işi gönül bağıyla yaptığını, yaşamını sürdürmek için başka kaynaklardan gelir elde ettiğini belirtmiştir.

“Biz yerel radyolar farklılıkların sesiyiz tekelleşme kötüdür. Farklılıklar kültürel zenginliklerdir. Ancak tek gelirimiz reklamlar ve o da giderimizi karşılamıyor. Bu yüzden ayakta durmakta zorlanıyoruz. Benim başka gelir kaynağım var yıllarca müteahhitlik yaptım yoksa hiç dayanamazdım” (A. Yıldız, kişisel iletişim, 10 Ağustos 2023).

Abdullah Yıldız araştırma süreci devam ederken 2023 yılında Radyo Medya’yı İsmet Polat’a devretmiştir. Bu gelişme yerel radyoların yayıncılığı ne kadar zor şartlarda yürüttüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Radyo Liva, GAP FM ve Edessa FM yöneticisi İsmet Polat da ekonomik sorunların en başına telif hakları ve enerji sorununu koymuştur.

“Toplamda 7 tane meslek birliği var. Biz bu 7 tane meslek birliğine yıllık ücret ödüyoruz yani meslek birlikleri diyor ki siz yayınlasanız da yayınlamasanız da bu ücreti ödeyeceksiniz. Düşünün ki siz tasavvuf müziği yayınlıyorsunuz ama meslek birlikleri onların müziklerini yayınlasanız da yayınlamasanız da o ücreti talep ediyorlar” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Görüşmeciyeye göre müzik birliklerine ödedikleri telif hakları bedelleri oldukça yüksek meblağlardır.

“Geçen yıl her bir meslek birliğine yaklaşık 22.000 TL ödedik. Bu sene tahmini 45’i ile 60 arası bekliyoruz. Çünkü geçen yıl deprem ve sel dolayısıyla biraz beklemeye aldılar. Bu sene Ocak ayı içerisinde de tamamını direk olarak faturaları gönderecekler. Biz sadece esnaflardan reklam almaya çalışıyoruz yani belediyelerimiz STK’lar destek çıkmıyor. Tamamen esnafımızın vermiş olduğu reklamlar ve ikili ilişkilerimizle reklam alıyoruz. Belediyelerimiz STKlarımız destek çıksa hem enerji konusunda sıkıntı yaşamayacağız hem de telif hakları noktasında bir sıkıntı yaşamayız ama Türkiye’deki bütün radyoların bir numara sıkıntısı telif hakları ödemeleridir” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Radyo Urfa’nın 2023 yılına kadar yöneticiliğini yapmış Mehmet Ali Savaş yok denecek kadar az reklam gelirlerinin ekonomik krizden de etkilenerek radyo yayıncılığını sürdürülmesini daha da zor hale getirdiğini, kalifiye eleman çalıştırmanın zorlaştığını vurgulamıştır.

“Malum bölge itibariyle radyo dinlemesi çok düşük buna bağlı olarak gelirler çok kısıtlı. Şehrin yatırımları son dönemlerdeki krizden dolayı yok denecek kadar az olmasından dolayı kazanç da yok denecek kadar düşük. Radyo Urfa bir mavi medya kuruluşu olmasından dolayı devam ettiriliyor. Burada en önemli sorun kalifiye eleman olmayışı. Radyomuzun sadece reklam geliri var. Reklam bulmada sıkıntılar yaşanıyor. Kalifiye eleman yok ve sabit ücret ödenecek belli bir gelir yok. RTÜK’e ödeme yapıyoruz. Telif Hakları ödemeleri ayrı sorun. Elektrik vesaire çok zorlanıyoruz” (M. A. Savaş, kişisel iletişim, 05 Haziran 2023).

Mavi Medya Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Ali Savaş Radyo Urfa’yı Osman Gülebak’a devretmiştir.

Harran FM yöneticisi Mehmet Yaşar Eldeke reklam gelirleri konusunda çok sorun yaşamadıklarını ama bunun için ikili ilişkiler geliştirmek adına çok çaba sarfettiklerini ifade etmiştir.

“Reklamlarımız iyi bizim ancak ikili diyaloglarımız sayesinde alabiliyoruz. Ben çalışkan bir insanım oturduğun yerden sana reklam gelmez. Herkes her şeyi devletten bekliyor ben buna inanmıyorum. Mesela telif hakları konusu var. Bunu boşa zaman kaybı görüyorum. Biz ne yaparsak yapalım onlar bunu alacaklar” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

Şanlıurfa’da yayın yapan yerel radyoların sık sık tekrar ettikleri sorunların başında yüksek enerji giderleri gelmektedir. Ayrıca radyo vericilerini yerleştirebilecekleri kule ihtiyaçları vardır. Bu konuda yerel yönetimlerin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Buna karşın siyasi taraf tutmak istememekte bağımsız yayıncılık anlayışlarının etkilenmesinden endişe etmektedirler. Dolayısıyla yerel yönetimlerden bir katkı alamadıklarını belirtmektedirler.

“Sanayi hattını kullandığımız için yani orada çok çok verici olduğu için sanayi hattının da birim fiyatları biliyorsunuz eve veya iş yerine göre yüksektir. Bu noktada cihazlarımız da fazla olduğu ve çok watt yaktığı için ay sonu elektrik faturalarımız yüksek geliyor. Bu ay üç radyo için 9000 TL geldi. Ayrıca istasyon noktasında da sorun yaşıyoruz. Top Dağında bir vericimiz vardı. Ancak tüm vericiler orada olduğu için ve kiralaları çok arttığı için oradan taşımak istedik. Ayrıldıktan sonra oranın sahibi üç radyo için 70.000 TL ücret talep etti. Biz bu parayı ödemek zorunda kaldık. Şanlıurfa Belediyesinden Karaköprü’den biz bir istasyon talep ettik vermediler. Bizi kendi halimize bıraktılar. Nasıl her ay rutin bir şekilde televizyonlara gazeteler haber siteleri destek veriliyorsa bize de versinler. Bunun en önemli sebebi televizyonlar, gazeteler, internet siteleri haber odaklı olması bizimse haber yapmamız. Bizi bir tehlike görmüyorlar ama biz bu çizgimizden hiç taviz vermedik vermeyeceğiz de (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Harran FM yönetim kurulu başkanı Mehmet Yaşar Eldeke vericilere ilişkin kule konusundaki sorunu çok önemseydiğini şu şekilde ifade etmiştir.

“Bizi en çok rahatsız eden şey vericilerimizi yerleştirebileceğimiz bir kulemizin olmaması. Şanlıurfa’nın büyük bir tepesinden yayın vermek yayınlarımızın daha net daha güzel olabilmesi için gerekli. Bizim böyle yüksek dağlara falan ihtiyacımız var. Urfa’da da iki tane dağ var onlar da bazı şahısların elinde. Şahıslardan kiraladığımız zaman problemler sıkıntılar yaşıyorlar. Ekonomik sorunlarımızın başında elektrik masrafları geliyor. Ayda yaklaşık beş bin TL elektrik faturamız geliyor. Bu da bizim için çok yüksek bir maliyet. Yerel idareciler bu konuda bize destek çıksalar çok iyi olur ancak bu desteği göremiyoruz (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

6.1.2. Yayın ve Personel Politikası

Yapılan görüşmelerde radyo yayıncıları ekonomik sorunların gölgesi altında kaldıkları nitelikli personelin maaşını karşılayamadıklarını bunun bir sonucu olarak nitelikli yayın içeriği üretmekte zorlandıklarını belirtmişlerdir. Yerel radyolar çok sınırlı program üretebilmekte çoğu zaman bir müzik kutusundan öteye gidememektedir.

“Ekonomik sıkıntılardan dolayı personel yani radyo programcısı çalıştırılmadığından yayın akışı karışık yöresel müzik yayını ve açık oturum programlarından öteye gitmiyor. Eskiden haftada 30-35 arasında program olurdu ancak yayın politikamız dolayısıyla radyomuz sık sık kapatılınca hobi olarak program yapanlar uzaklaşmaya başladı. Şimdi o günleri arıyoruz. Reklam verenler de çok olmuyor şimdi ulusallar alıyor niye içerikleri iyi. İçerik ciddi bir maliyet istiyor. Eskiden radyolarda hikayeler, radyo tiyatroları vardı. Müziğe her yerden ulaşabiliyor. Radyonun etkileşimi olması gerekir. Bu da personel demek 100 binlik bir eleman demek. Olmayınca içerik de olmuyor (A. Yıldız, kişisel iletişim, 10 Ağustos 2023).

Dinleyici odaklı program içeriği üretimi konusunda diğer görüşmecilere göre daha olumlu bir yaklaşım sergileyen Mehmet Yaşar Eldeke yerel haber yayınlama konusunda yaşadıkları siyasi çekincelere değinmiştir.

“Biz mesela mahkumlara yönelik mahkum saati programı yapıyoruz. Haftada üç akşam canlı bağlantı oluyorlar bize. Aileleriyle görüştürüyoruz. Bizden istek şarkılar istiyorlar. Onları çalıyoruz. Çok hoşlarına gidiyor. Akşamları arabesk çalıyoruz çünkü dinleyici kitlemiz dediğim gibi daha çok mahkumlar. Aramızda öyle güçlü bir bağ var. Biz insanlara dokunuyoruz. Ben de bu mesleğin bu yönünü seviyorum (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

Eldeke siyasi baskı görmemek için yerel habercilikten kaçındıklarını belirtmektedir. Bu durum yerel haberciliğin en önemli işlevlerinden birisi olan haber verme işlevini etkisiz hale getirmektedir.

“Günde 5 defa haber var. Onlar paket yerele girmiyoruz. Yerel haber olunca radyo üzerinde çok baskı oluyor. Uğraşmak istemiyoruz siyasilerle. Bunun dışında farklı programcılarımız var. Dinleyicinin nabzını yokluyoruz. Habercilik Şanlıurfa’da yapmak zordur. Taraf tutmak zorundasınız. Malum yerel seçimler var. Herkes bir taraf tutmuş ama biz hiç bir tarafta durmuyoruz. A Partisi B Partisi değil kapımız herkese açıktır. Bu memlekete faydası olan herkese. Gelsinler anlatsınlar onları dinleyelim ama onun dışında bu topa girmek istemiyoruz. Biz dinleyici ne derse onu yapıyoruz bizi yönlendiren genelde onların zevkleri ve istekleri” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

Haber yayını noktasında Eldeke'ye benzer bir başka yorum İsmet Polat tarafından da tekrar edilmiştir. Polat yerel haber yayınlamadıklarını bunu yayıncılık anlayışlarını etkileyecek siyasi bir baskı unsuru olarak gördüklerini dile getirmiştir.

“Yerel yönetimler nasıl her ay rutin bir şekilde televizyonlara gazeteler haber siteleri destek veriliyorsa bize de versinler. 20 yıldır aynı şeyleri konuşmaktan sıkıldık ancak gelin görün ki ne bir belediye ne bir valilik hiçbir şekilde bize yardım etmiyor. Bunun en önemli sebebi televizyonlar gazeteler internet sitelerinin haber odaklı olması bizimse haber yapmamız. Bizi bu anlamda bir tehlike görmüyorlar ama biz yine bu çizgimizden hiç taviz vermedik vermeyeceğiz de” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Radyoların yaşadığı ekonomik sorunlar radyoculuğa gösterilen ilgiyi azaltmaktadır. Program yapımcısı bulmakta zorluklar yaşadıklarını belirten İsmet Polat bu işi ne kadar sevse de bu noktada kendisinin de enerjisinin tükendiğini üzülerek ifade etmiştir.

“İki yıl öncesine kadar biz altı kişi program yapıyorduk. Maddi noktada herhangi bir desteğimiz olmayınca onların da enerjisi tükendi. Yavaş yavaş hepsi bıraktı şu an iki kişiyiz. Ben işte haftanın belli günlerinde şiir program yapıyorum bir de ulusal bir sanatçı arkadaşımız var o da müzik program hazırlıyor. Bu programlardan hiçbir gelir elde etmiyoruz. Yerelle bölgeye has kültürel değerlerle ilgili programlar yapabilmek o enerjiye sahip olabilmek pek mümkün olmuyor. Hani bu işi sevmek aşkla yapmak ticari düşünmemek isterdim ama orada rol değişiyor işte para kazanmadığınız zaman program yapmak da istemiyorsunuz (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Personel konusunda sorun yaşayan Eldeke yeni neslin radyoculuğa ilgi göstermemesinin ardında yine ekonomik gerekçelerin yattığını düşünmektedir.

“Biz genelde öğrenci veya bu işi yıllardır yapan insanlarla çalışıyoruz. Sahada sorunumuz var aslında kazan kazan muhabbeti yapıyoruz. Bizim şu an en büyük sıkıntımız yeni gelen nesilde radyocu yetişmiyor. Şu anda program yapanların hepsi 40 yaş üstü. Yeni nesil pek ilgi duymuyor radyoculuğa. Biz onlara ödeme yapmıyoruz ama sponsor bulurlarsa onu kendileri alıyor ama bu da onlar için yeterli olmuyor” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

6.1.3. Fiziksel Yapı ve Teknik Olanaklar

Radyo Liva, Edessa FM ve GAP FM isimli üç yerel radyonun yönetim kurulu başkanlığını yapan İsmet Polat yapılan görüşmede yüksek kira bedelleri nedeniyle bir mekan kiralayamadığını yayınlarını evden yapmak zorunda kaldığını belirtmiştir.

“Bir mekanımız yok kiralar çok yüksek gelirimiz yetersiz. O nedenle yayınları evimden yapabiliyorum. Diğer arkadaşlarımızda öyle yapıyor. Vericilerimizi koyduğumuz yer için zaten kira ediyoruz bir de ofis için ödemek çok zor olur” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Harran FM Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Yaşar Eldeke fiziki mekana sahip olmanın önemini vurgulamış zor olsa da dinleyiciyle birebir ilişki içerisinde olmanın faydalarına değinmiştir.

“Ekonomik olarak bir devlet desteğimiz yok. Ödemelerimiz var muhasebecisi ondan sonra elektriği, kira bedeli, teknik ekipman gibi işte bu ayı nasıl sıkıntısız geçiririz diye hesap yaparız. Daha yeni antenlerimizi değiştirdik kablolarımızı değiştirdik daha net daha uzak bölgelere gitsin diye bir çalışmamız oldu. Kira bedelleri çok yüksek ama işte buna rağmen bir yerimiz olması gerekiyor” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

Bir radyo yayınında kaliteli bir yayın akışının sağlanması için yüksek maliyetli teknik ekipman gerekmektedir. Görüşmeciler var olan ekonomik koşullarda teknolojiyi yenilemenin mümkün olmadığını belirtmektedir.

“Teknik ekipmanlar sürekli yenilenmek istiyor. mikrofonlardır, mikserdir her şey tamamıyla bütçeye bağlı. Bunları yenilemeyince de sürekli bozuluyor ve sürekli teknik servise gidiyorsunuz (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Teknik ekipmanların yetersizliği yerel radyoları gerek teknik servis hizmeti alma noktasında gerek yayınlarını izleyiciye iletme noktasında önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır.

“Doğrusu teknik ekipman meselesi çok sıkıntı. Bize bir zorluk yaratıyor yani onların yenilemesi yapmak çok maliyetli eskilerle idare ediyoruz. Birisi arızalanınca en yakın Gaziantep’e gönderiyoruz. İşte Adana’ya gönderiyoruz, İstanbul’a gönderiyoruz. Bir tane yedeğimiz var bir tane normal cihazımız var. Ana cihaz arızalandığında yedeği devreye sokuyoruz. Onunda arızalandığını düşünürseniz bu işi yapamayız. Teknolojiyi yenilemek imkansız bu konuda ulusalla yarışamayız” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

İnternet yayıncılığı yerel radyolara geniş alanlara sesini duyurma şansı verirken bir taraftan da yeni ödemeler ve güçlükler yaratmaktadır. Polat internet yayıncılığı konusundaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir.

“Bizim internet yayınımsız lisanslı. Webten lisanslı bir şekilde radyo yayınımsız yapmak için RTÜK’e yıllık 10000 TL veriyoruz. Dünyanın her yerinden dinlenebiliyoruz ama bunun için de yine bütçe gerekiyor” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Eldeke ise interneti sadece mahkum yakınlarına ulaşmak için kullandıklarını onun dışında bir yatırım alanı olarak görmediklerini belirtmiştir.

“İnterneti en çok mahkum yakınları için yapıyorum. Urfa dışında olup yakınları burada hüküm giyen insanlar bizi oradan dinliyorlar. Herhangi bir reklam güncelleme yapmıyorum. Sosyal medyaya girmiyorum sıkıntı sosyal medya bence. Zaten herkes basın mensubu kamerası olan herkes görüntülerini atıyor. Bizim işimiz radyoculuk biz işimizi yaparız” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

6.2. Örgütlenme Sorunu

Şanlıurfa’da yayın yapan yerel radyolar organik olarak Radyo Televizyon Yayıncıları Meslek Birliği RATEM’e üyedir. RATEM, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca radyo ve televizyon yayıncılığının sorunlarına kalıcı çözümler bulmak için 2001 yılında kurulmuş bir meslek birliğidir. Kuruluşundan sonra RATEM, çok yoğun bir program çerçevesinde hızla harekete geçerek hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli çalışmaları yürüterek radyo ve televizyon yayıncılarını aynı çatı altında topladı. Hem yerel hem de ulusal yayıncıların desteğini alarak, proje faaliyetleri yoluyla yayıncılık sektörünün sesi olmaya çalışmaktadır. Ratem verilerine göre, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, 36 ulusal, 102 bölgesel ve 952 yerel olmak üzere toplam 1090 radyo kuruluşuna ve 23 ulusal, 16 bölgesel ve 213 yerel olmak üzere toplam 252 televizyon kuruluşuna karasal ortamda yayın yapmak için lisans vermek için başvurdu. RATEM, bu radyo ve televizyon kuruluşlarının 800’ünü içerir (*Hakkımızda*, t.y.). Ancak görüşmeciler RATEM’in sorunlarını yetkili mercilere iletme noktasında yetersiz bulmakta, birliğe güvenmemekte sadece üyelik aidatlarını ödedikleri bir kurum olarak görmektedir. Özellikle 6 Şubat depreminden sonra RATEM’den destek bekleyen yerel radyo yayıncıları hiçbir destek göremediklerini bunun onlarda hayal kırıklığı yarattığını belirtmişlerdir. İsmet Polat deprem sonrası yapılan ilk RATEM toplantısında bu konudaki düşüncelerini kendilerine iletliğini ifade etmiştir.

“RATEM’ de sadece bir üyelik aidat ödüyorsunuz ama mesleğinizdeki problemlerin çözümü noktasında pek bir faydaları olmuyor. Her gidişte bir fotoğraf çekiyorlar paylaşıyorlar o kadar. Hep aynı senaryoyu görüyoruz. Türkiye’deki bölgesel yerel ulusan ödediği fiyatlar bize göre daha fazla bölgesel yine aynı şekilde yani tamamıyla tercihlerimiz şu an Türkiye’deki ulusal bölgesel ve yerel radyoları birinci sıradaki Mesela bu sene bağılız daha önce yönetimde olduğu birlik aynı meslek birlikleri gibi yapmıyor sadece bizden aidat alıyorlar” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Harran FM Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Yaşar Eldeke RATEM’e üye olduklarını ancak deprem sonrası gösterdikleri ilgiden memnun kalmayıp üyelikten ayrılmıştır.

“Biz RATEM’e üyeydik ama biz deprem yaşadık. Urfa’ya öyle bir uğrayıp bizi görmeden Diyarbakır’a doğru geçiş yapmışlar. İşte bir şey var mı falan filan gibisinden ağızlarını ucuyla söyleyip geçmişler ama gelip bize misafir olabilirlerdi. Derdimizi dinleyebilirlerdi. Herhangi bir para beklentimiz falan yok en azından bizim arkamızda olduklarını görmek isterdim. Toplantıları vardı geçenlerde toplantılarına bile gitmedim. Ben ayrılacağımda dedim o yüzden gelmiyorum. Sonuç alacak bir şekilde yürütebildiklerine ben inanmıyorum. Kurulmuş bir sistem var biz de bu sistemin parçasıyız şimdiye kadar parçasıydık ama vazgeçtik” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

Eldeke’ye göre yerelde de radyolar arasında bir örgütlenme sorunu vardır. Radyolar kendi kendini düşünmekten öteye kalıcı çözümler üretememektedir.

“Bizim yerelde kendi aramızda kurduğumuz whatsapp gruplarımız var ama hep böyle herkes gemisini kurtaran kaptan ben öyle görüyorum. Belki arkadaşlarımız farklı görür ama benim düşüncem gemisini kurtaran kaptan misali bakıyor herkes” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

7. Beklentiler

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde radyoların sorunlarının çözümüne yönelik beklentileri sorulmuştur. Bu kapsamda radyo yayıncılarının kamu spotlarının ücretli yayınlanması, müzik meslek birliklerine yapılan telif hakları ücretlerinde yerel radyo yayıncılarına yönelik bir düzenleme yapılması, radyo vericilerinin kurulacağı bir alan tahsis edilmesi, her yıl RTÜK’e yapılan frekans tahsis ücretlerinde iyileştirme yapılması, yerel yönetimlerden özgür yayıncılık anlayışlarını etkilemeden maddi destek sağlanması gibi hususların öne çıktığı görülmüştür.

7.1. Kamu Spotlarının Ücretli Yayınlanması

Kamu spotları toplum yararına ya da toplumsal konularda kamuoyunun dikkatini çekmek, çıkan sorunun çözümünde sorunun muhatabı olan ilgili kurum ve kuruluşların harekete geçmesini sağlamak, toplumu bilgilendirmek, bilinç oluşturmak konularında etkili bir araçtır. Zorunlu kamu spotlarının TRT ve özel radyo televizyonlar tarafından ücretsiz olarak yayını kanun ve yönergelerle düzenlenmiştir. Devletten hiçbir destek almadan yayıncılık hayatını sürdürmeye çalışan yerel radyolar kamu spotlarının ücretli yayınlanmasını beklemektedir. Yerel radyo yayıncıları kamu spotlarını yerel gazetelere verilen resmi ilanla karşılaştırmakta onlara sağlanan ekonomik desteğin kendilerine yönelik de yapılmasını bu konuda yasal düzenlemeler yapılarak ya ilanların ya da kamu spotlarının radyolarda da ücretli yayınlanmasını beklemektedir.

“Televizyonlara kamu spotu desteği var, gazetelere resmi ilan veriliyor ama radyolara yok. Biz üstüne RTÜK’e hem frekans tahsis ücreti hem de reklam payı veriyoruz” (A. Yıldız, kişisel iletişim, 10 Ağustos 2023).

Polat bu konuda yerel radyoların taleplerinin RATEM aracılığıyla ilgili kurumlara iletildiğini ancak olumlu bir cevap alamadıklarını üzümlere belirtmiştir.

“Bunun dışında kamu spotlarının ücretli yayınlanması konusunda meclise bir önerge sunuldu. Gazeteler nasıl resmi ilanların yayınlanmasından devletten para alıyorsa en azından kamu spotları için de biz radyolara bir ücret ödenebilir. Ama şimdiye kadar bu konuda herhangi bir olumlu cevap gelmedi” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Kamu spotlarını yerel gazetelere verilen ilan ücretleri ile kıyaslayan radyo yöneticileri benzer bir yaklaşımın yerel radyolara yönelik geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

“Yerel radyo gibi yayın mecralarına devlet desteği olması lazım bugün bir gazeteye basın yayın kuruluşuna devlet desteği veriliyorsa bu radyolar ve televizyonlar için de geçerli olmalı” (M. A. Savaş, kişisel iletişim, 05 Haziran 2023).

Harran FM Yönetim Kurulu Başkanı Eldeke de tıpkı yerel gazeteler gibi yerel radyoların da devlet tarafından maddi olarak desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“Mevcut reklam gelirleri asla yeterli değil sürekli bu mesleğin içinde olduğundan başka bir işle ilgilenilemiyor. Basın ilan kurumunun yerel gazetelere ayırdığı bütçe gibi yerel radyoların da ayakta durabilmesi için RTÜK’ün de yerel radyolara bütçe ayırması gerekmektedir. Basın İlan Kurumu ve Kamu kurumlarının ilan duyurularının radyolarda yaptırılması yönünde bir yönetmelik çıkarılması gerekir” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

7.2. Telif Hakları Konusunda Düzenleme

Yerel radyoların en önemli sorunlarından birisi olan müzik birliklerine ödenen telif hakları ücretlerine yönelik yerel radyoların avantajına olacak yasal düzenlemelerin yapılması beklentisi oldukça yüksektir. Bu konuda RTÜK’ün devreye girmesi gerektiğini düşünen Polat farklı meslek birlikleriyle yaşadıkları sorunların çözümünün RTÜK’ün sağlayabileceğini düşünmektedir.

“Yedi tane meslek birliği var. RTÜK’e kestiğimiz her faturanın yüzde 1,5 oranında pay veriyoruz. Biz dedik ki bunu %3’e hatta %6’ya çıkarın ve telif ücretlerini bizim yerimize bu paydan RTÜK ödesin. RTÜK bunu hiçbir şekilde kabul etmiyor. Öyle olsaydı biz yedi meslek birliğiyle muhatap olmazdık. Şimdi hangisine ne ödeyeceğiz bilmiyoruz. Türkiye’de 300 400 tane radyo bununla alakalı dilekçelerimizi yazdık. Bu talebimizi Cumhurbaşkanlığına iletecekler eğer oradan geri dönüş olursa belki bir nebze rahatlayabiliriz” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

7.3. Lisans Tahsis Ücretlerinde İndirim

Radyolar RTÜK’e yapılan lisans tahsis ücretlerinin ödemelerinde sorunlar yaşamaktadır. Bu konuda RTÜK’ün yerel radyolara daha sağ duyulu davranmalarını beklemektedirler.

“Biz bir de RTÜK’e lisans tahsis bedelleri ödüyoruz her yılın Ocak ayında. Deprem ve sel dolayısıyla ödemeleri bir yıl ertelediler. Geçen hafta aradılar dediler ki siz geçen yılın ödemesini yapmamışsınız. 30 Ocak’a kadar yapmanız lazım yoksa lisans iptala gider yani bu ne demek oluyor bu parayı ödeyeceksiniz başka kaçarı yok gidip parayı nereden getiriyorsanız getirin. Aynen böyle ifadeler böyle ben yani sokak ağzıyla konuşuyorum aynen bu şekilde ödenecek eğer ödenmiyorsa bir hafta içerisinde direkt olarak icraya başvuruyor ve lisans iptaline kadar gidiyor. Tam olarak 12.000 TL ödüyoruz.” (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

7.4. Yerel İdariler ve Devletten Destek

Yerel radyo yöneticileri yerel idarelerden enerji giderlerinin karşılanması ya da desteklenmesi ve radyo vericilerini kurabilecekleri kule tahsisi noktasında önemli beklentiler içerisindedirler. Ancak bu durumda baskıya uğramaktan yana çekinmekte yayın içeriklerine müdahale edilmesini istemediklerini belirtmektedirler.

“Elektrik dağıtım firmaları özel şirketlerindir. Onlardan bir şey bekleyemeyiz ama en azından belediyeler bu konuda bizlere destek çıkabilir ama dediğim gibi taraf tutmazsanız bir destek göremiyorsunuz. Ben aslında gerçekten şunu isterdim derdim ki bizi özgür bırakırsınlar. Düşüncelerimizi fikirlerimizi özgürce konuşacağımız yayınlar yapalım. Bize saygı duysunlar” (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

Polat enerji giderleri noktasında bazı büyükşehir belediyelerinin yerel radyolara sundukları olanakları örnek vermiş aynı talepleri Şanlıurfa’da dile getirmelerine karşın olumlu bir dönüş alamadıklarını ifade etmiştir.

“Olumlu konuşulacak pek bir şeyimiz yok. Beklentimiz var ve ilgili kurumlar bunları çok iyi biliyor. Çünkü 20 yıldır hep aynı şeyleri konuştuk orada kişiler değişiyor ama sorunlar değişmiyor. Urfa’daki belediyelerimiz STKlarımız kendi imkanları dahilinde radyolara aylık bir destek verse bile çok rahatlar. Şöyle bir şey söylüyüm enerji konusunda yani aylık bir ödeme yapıyoruz. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi yaklaşık olarak 93’ten beri radyolarından elektrik sarfiyatını karşılıyor. Barter çalışıyorlar yani örnek

veriyorum radyolarda belediyenin tanıtımını yapıyorlar. Biz bunu Büyükşehir Belediyesi'ne sunduğumuz halde kabul etmediler. Umudum bu tarz olumlu gelişmelerin olması yönünde" (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Görüşmeciler radyo verilerinin kurulacağı kule tahsisi konusunda şahıslarla çok problem yaşamış bu konuda başvurdukları yerel idarelerden yardım görememişlerdir.

"Alıcılarımızı yerleştirebileceğimiz yer tahsis edilmesi bizim için çok önemli. Şahıslarla çok sorun yaşıyoruz. Onlardan bir şey bekleyemeyiz ama en azından belediyeler bu konuda bizlere destek çıkabilir ama dediğim gibi taraf tutmazsanız bir destek göremiyorsunuz" (M. Y. Eldeke, kişisel iletişim, 15 Ocak 2024).

Polat çok yakın zamanda kule kiralama konusunda şahıslarla yaşadığı sorunları şöyle aktarmıştır.

"İstasyon noktasında çok sorun yaşıyoruz. Top Dağında bir vericimiz vardı. Ancak tüm vericiler orada olduğu için ve kiralari çok arttığı için oaradan taşımak istedik. Ayrıldıktan sonra oranın sahibi bize bir fatura çıkardı. Üç radyo için bizden 70.000 TL ücret talep etti. Biz bu vatandaşa bu parayı ödemek zorunda kaldık. Zaten vericinin var olduğu direk için her bir radyo için 1500 tl aylık kira ödüyorduk biz taşınırken bir de ayrıca para istedi onu da ödemek zorunda kaldık. 4500 istasyon alıcısının 9000 elektrik gideri yanış her bir radio için aylık sabit 4500 ödeme oluyor. Şanlıurfa Belediyesinden biz bir istasyon talep ettik vermediler. Karaköprü'den istedik onlar da vermedi yani bizi kendi halimize bıraktılar" (İ. Polat, kişisel iletişim, 13 Aralık 2023).

Sonuç

Yerel radyolar, genellikle belirli bir şehir, ilçe veya bölgedeki dinleyicilere odaklanarak, yerel topluluğun ihtiyaçlarını ve ilgi alanlarını karşılayan radyo istasyonlarıdır. Yayın yaptıkları bölgedeki güncel olaylar, yerel haberler, trafik durumu, hava durumu ve diğer önemli olaylar hakkında haber verirler. Bu, dinleyicilerin yaşadıkları yerde yaşanan olaylar hakkında bilgilенmelerini sağlarken toplum üyeleri arasında etkileşimi teşvik ederek katılımı artırır. Dinleyicilerin telefonla katılımı, canlı röportajlar ve yerel etkinlikler hakkında bilgilendirme gibi yöntemlerle toplumla etkileşim kuran yerel radyolar, bölgedeki sanatçıları, müzik gruplarını, kültürel etkinlikleri ve yerel sanatı tanıtarak, yerel kültürü ve kimliği güçlendirir. Yerel sanatçıları ve etkinlikleri destekleyerek, yerel sanat ve kültür sahnesini canlandırırken dinleyicilere müzik, konuşma programları, eğlence ve benzeri çeşitli içerikler sunarlar. Yerel radyolar aynı zamanda yerel işletmelere reklam ve tanıtım fırsatları sunarlar. Bu, yerel ekonomiyi destekler ve işletmelerin tanıtımını yapmalarına yardımcı olur. Yerel radyolar, acil durumlar ve olaylar hakkında hızlı bilgilendirme sağlarlar. Doğal afetler, trafik kazaları, yangınlar ve diğer acil durumlar gibi durumlarda, dinleyicilere gerekli bilgileri aktarırlar. Yerel radyolar, belirli bir toplumun ihtiyaçlarını karşılayarak, toplumla daha yakın bir bağ kurar, bölgesel olaylara odaklanarak, toplumun güncel olaylar hakkında bilgilенmesini sağlar ve toplumsal etkileşimi teşvik ederler. Yayın yaptıkları yerin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yaşamında önemli bir role sahip olan yerel radyoların etkisi çeşitli alanlarda hissedilir ve toplumun bir arada olmasına, bilinçlenmesine ve güçlenmesine katkıda bulunur. Tüm bu saydığımız özellikler yerel radyoları daha homojen bir yayıncılık anlayışına sahip ulusal ve uluslararası radyo yayıncılığından ayırır. Ancak, yerel kültür, ekonomi, sosyal ve siyasal yaşamı için bu kadar önemli işlevleri olan yerel radyoların başta ekonomik olmak üzere buna bağlı birçok problemi vardır.

Bu çalışmada Şanlıurfa'da yayın yapan beş yerel radyonun yöneticileriyle yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla yerel radyoların sorunları ve bu sorunların çözümleri noktasında neler bekledikleri aktarılmaktadır.

Şanlıurfa’da yayın yapan yerel radyolar sadece yerel esnaftan reklam alabilmekte devletin ilgili kurumlarından, yerel kamu kurum ve kuruluşlarından maddi bir destek görememektedir. Buna karşın yüksek enerji maliyetlerini, müzik meslek birliklerine ödedikleri telif hakları ücretlerini, RTÜK’e her yıl yaptıkları frekans tahsis bedellerini, verici istasyonlarını kurdukları alan kirasını, teknik ekipman yenileme ve tadilat ücretlerini karşılamakta zorlanmaktadır. Gelirleri giderlerini zor karşılayan radyolar nitelikli eleman çalıştıramamakta içerik üretmekte yetersiz kalmakta bir müzik kutusundan öteye geçememektedir. Radyoların en önemli işlevi haber vermektir. Bu noktada siyasi baskıdan çekinen yerel radyolar özgür bir yayıncılık anlayışına müdahaleden kaçınmak için yerel haber yayını yapmamaktadır. Ayrıca haber için muhabir çalıştırmak ajanslara abone olmak gerekmektedir. Bu da onların imkanları dahilinde değildir. Dolayısıyla yayın yaptıkları bölgedeki toplumu etrafında olan bitenler hakkında bilgilendirememektedir. Yerel gazeteler Basın İlan Kurumundan aldıkları ilanlarla devlet tarafından desteklenmektedir oysa radyoların böyle bir gelirleri yoktur. Bu durum kazancı sınırlı radyo yayıncılarının moralini bozmakta yerel içerik üretme konusunda motivasyonlarını düşürmektedir. Yerel radyoların bir diğer önemli sorununun örgütlenme konusunda olduğu görülmektedir. Yerel radyo yayıncıları kendi aralarında bir birlik oluşturamadıkları gibi bağlı buldukları meslek birliği RATEM’i de beklentilerini yetkili mercilere iletmek konusunda yetersiz görmektedirler. RATEM’e güvenmeyen radyo yayıncıları yapının işlevsiz olduğu konusundaki görüşlerini uzun vadede ihtiyaçları olan yasal düzenlemeleri elde edememelerine dayandırmaktadırlar.

Yerel radyoların en önemli sorunu gelir elde etme yönünde yaşadıkları sorunlardır. Yerel radyolar bu sorunların çözümü konusunda umutlu olmamakla birlikte en önemli beklentileri; ücretsiz yayınlanan kamu spotlarının belli bir bedel karşılığında yayınlanması, enerji giderlerinin yerel yönetimler tarafından karşılanması, müzik meslek birliklerine ödenen telif hakları ücretlerinde yerele yönelik bir indirim, RTÜK’e ödedikleri lisans tahsis ücretlerinde yeni bir düzenleme ve radyo vericilerini kuracak bir alanın tahsis edilmesidir.

Türkiye’de resmi rakamlara göre lisanslı olarak yayın yapan yaklaşık 792 yerel radyo istasyonu bulunmaktadır. Literatürde yerel radyoların sorunlarına yönelik yapılan çalışmalarda radyoların en önemli sorunun ekonomik gelir elde etme noktasında olduğu görülmektedir. Şanlıurfa’da yayın yapan yerel radyoların yetkilileri ile yapılan derinlemesine görüşmelerde de benzer bir şekilde radyoların sorunlarının en başında ekonomik sorunların geldiği görülmüştür. Çalışmanın sonucunda yeterli gelir elde edemeyen yerel radyoların giderlerini karşılamakta zorlandığı bunun doğal bir sonucu olarak işlevlerini yerine getiremediğini, eğer devletten ve ilgili mercilerden bekledikleri destek gelmezse uzun vadede yayıncılık faaliyetlerini sürdürmeyeceklerini söylemek mümkündür.

Açıklamalar

* *Etik Kurul Onayı:* Harran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kuruluna başvurularak 10/03/2023 tarihli ve 2023/55 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.

* *Yayın Etiği:* Bu çalışma, “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uygun olarak hazırlanmıştır.

* *Yazar Katkı Oranı:* Çalışma tek yazarlıdır.

* *Çıkar Çatışması:* Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

* *Akademik Finansal Destek*: Çalışma; herhangi bir akademik finansal destek kuruluşu (TÜBİTAK, BAP, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, vs.) tarafından desteklenmemiştir.

* *Yazar Beyanı*: Özgün bir çalışmadır.

Structured Extended Abstract

Research Background & Problem

Radio, which are an important mass communication tool, to fulfill their functions, whether local or national, is closely related to the technical infrastructure they have, the qualified personnel they employ and the adequacy of their economic income sources. If a radio does not have these facilities, it has difficulties in fulfilling its functions.

Local radio stations should be an alternative to national radio and television organizations in terms of their structure, management and program content. Because of these characteristics, local radios increase the diversity of segments that can be represented in the mass media, while at the same time reducing the risk of deviation from the democratic tradition in the area controlled by the political power (Önder, 2002). The monopolization of the media by large capital groups has made it even more important to listen to the voices, problems and expectations of local radios and to contribute to their development. Local radio, which is important for a democratic broadcasting environment with their representation of diversity, survive with difficulty due to various problems they face, especially economic ones. The research aims to identify the problems of local radio stations and to convey the expectations for their solution from the perspective of local radio broadcasters.

Research Methodology

The sample of the study consists of local radio broadcasting in Şanlıurfa city center. There are 5 local radio stations in Şanlıurfa, namely GAP FM, Harran FM, Radyo Liva, Edessa FM and Radyo Urfa. In order to obtain data for the study, semi-structured in-depth interviews were conducted with the owners or officials of these radios. In the study, in-depth interviews were conducted to obtain data and the data obtained were analyzed by qualitative content analysis method. The interviewees were asked questions focused on obtaining information about the organization and ownership structure, physical structure and technical facilities, broadcasting and personnel policy, advertising and revenue potential, problems and expectations of radio stations. Qualitative content analysis method was used to analyze the data in the study. The prominent problems in the interviews were analyzed by coding method.

Research Results

Local radios broadcasting in Şanlıurfa can only receive advertisements from local tradesmen and receive no financial support from the relevant institutions of the state, local public institutions and organizations. On the other hand, they have difficulty in meeting their high energy costs, royalties paid to music collecting societies, frequency allocation fees they pay to RTÜK every year, rent for the area where they set up their transmitter stations, technical equipment renewal and renovation fees. Radios, whose revenues hardly cover their expenses, cannot employ qualified staff, are unable to produce content and cannot go beyond a jukebox. The most important function of radios is to provide news. At this point, local radios, fearing political pressure, do not broadcast local news in order to avoid interference with a free broadcasting approach. In addition, it is necessary to employ reporters and subscribe to agencies for news. This is also not within their means. Therefore, they cannot inform the

society in the region where they broadcast about what is happening around them. Another important problem of local radio broadcasters is the issue of organization. Local radio broadcasters are not able to form a union among themselves and they consider RATEM, the professional association to which they are affiliated, inadequate in conveying their expectations to the competent authorities. Radio broadcasters who do not trust RATEM base their view that the structure is dysfunctional on the fact that they cannot obtain the legal regulations they need in the long run.

Conclusion & Discussion

The most important problem of local radios is the problems they face in generating income. Although local radios are not hopeful about the solution of these problems, their most important expectations are the broadcasting of public service announcements that are broadcast free of charge for a certain price, the covering of energy costs by local governments, a reduction in royalties paid to music professional associations, a new arrangement in the license allocation fees they pay to RTÜK, and the allocation of an area to install radio transmitters.

According to official figures, there are approximately 792 licensed local radio stations in Turkey. Studies on the problems of local radios in the literature show that the most important problem of radios is to generate economic income. In-depth interviews with the officials of local radios broadcasting in Şanlıurfa similarly revealed that economic problems are at the top of the problems of the radios. As a result of the study, it is possible to say that local radios that cannot generate sufficient income have difficulty in meeting their expenses and as a natural consequence of this, they cannot fulfill their functions, and if they do not receive the support they expect from the state and relevant authorities, they will not be able to continue their broadcasting activities in the long term.

Kaynakça

- Atabek, N. (2005). Tarihsel Süreçte Türkiye’de Yerel Basın ve Yerel Yönetimler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 23, 63-74.
- Aziz, A. (1981). *Radyo ve Televizyona Giriş (1-H-62)*. Yeni Zamanlar Sahaf (2. El Kitaplar).
- Aziz, A. (2012). *Radyo Yayıncılığı* (2. Baskı). Nobel Yayınevi.
- Birsen, Ö. (2012). Yerel Radyoculuğun Çıkmazları; Eskişehir Yerel Radyoları. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(3), 102-118.
- Büyükbakkal, G. N. (2005). *Türkiye’de Yerel Basının İşlevi ve Önemi*. 23.
- Cankaya, Ö. (2015). *Bir kitle iletişim kurumunun tarihi: TRT 1927 - 2000* (1. baskı). İmge Kitabevi.
- Cesur, K. (2022, Mayıs 5). Türkiye’nin radyo haritası: Yerelin sesi kısıldı ama susmadı. *Journo*. <https://journos.com.tr/hangi-ilde-kac-radyo-var>
- Çakır, H. (2005). *Tüm Yönleriyle Radyo* (1. Baskı). Siyasal Kitabevi.
- Eldeke, M. Y. (2024, Ocak 15). *Mehmet Yaşar Eldeke İle Kişisel Görüşme* [Kişisel iletişim].
- Girgin, A. (2007). Ürkiye’de yerel basın ve resmi ilan. İçinde *Türkiye’de Yerel Basın* (1. Basım). İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

- Gürel, N. (2001). *Yerel Televizyon ve Gazetelerde Yayıncılığın Ortak ve Farklı Yanları*. *Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi: 22*. Konrad Adenauer Vakfı.
- Hakkımızda. (t.y.). Geliş tarihi 21 Mart 2024, gönderen <https://ratem.org/hakkimizda>
- Kayador, V. (2014). Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Radyo ve Radyoculuk. *Marmara İletişim Dergisi*, 11(11), 131-142.
- Kuruoğlu, H. (2006). *Radyoda Yayın, Yapım ve Türler* (2. Baskı). Nobel Kitabevi.
- Kuyucu, M. (2014). *Türkiye’de Faaliyet Gösteren Yerel Radyo İşletmelerinin Sorunları ve Yerel Radyo İşletmelerinde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı*. 1, 62-79.
- Mahmutoğlu, M. (2023, Mayıs 3). *Mehmet Mahmutoğlu ile Kişisel Görüşme* [Kişisel iletişim].
- Nalçaoğlu, H. (2005). Medya ve Toplum İlişisini Anlamak Üzere Bir Çerçeve, Medya ve Toplum. İçinde *Radyo ve Radyoculuk* (2. Baskı). IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Önder, İ. (Yazar). (2002). *Türkiye’de yerel radyolar ve demokrasi* [Thesis, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı]. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/31409>
- Öngören, M. T., & Topuz, H. (1990). *Türkiye’de Radyo ve TV Politikaları, Yarının Radyo ve Televizyon Düzeni*. İletişim Araştırmaları Vakfı (İLAD) Ortak Yayını.
- Polat, İ. (2023, Aralık 13). *İsmet Polat ile Kişisel Görüşme* [Kişisel iletişim].
- Ratem. (2018). *RATEM, Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu*. Ratem.
- RTÜK. (2018). *Radyo ve Televizyon Üst Kurulu 2018 Faaliyet Raporu*. RTÜK.
- Sarı, N. (2019). *Yerel Basının İşlevi ve Önemi*. *Yerel Basın eğitim Seminerleri Dizisi 9*. Konrad Adenauer Vakfı.
- Savaş, M. A. (2023, Haziran 5). *Mehmet Ali Savaş İle Kişisel Görüşme* [Kişisel iletişim].
- Timisi, N. (2003). Küresel İletişim Ortamı ve Yerel Radyolar, Radyo ve Radyoculuk. İçinde *Radyo ve Radyoculuk*.
- Uyguç, Ü. (1987). *Radyo ve Televizyon Haberciliği (ders Notları)*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Yağbasan, M. (2005). *Yerel Medya Olgusuna Genel Bir Bakış ve Günümüz Elazığ Medyası*. 21.
- Yavalar, D. (2009). Yönetici ve Çalışan Perspektifinden Kocaeli Medyası ve Sorunları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(2), 146-165.
- Yavuz, Y. (2008). *Radyonun ABeCe’Si* (1. Baskı). Ütopya Yayınevi.
- Yıldız, A. (2023, Ağustos 10). *Abdullah Yıldız ile Kişisel Görüşme* [Kişisel iletişim].